

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 15 februari 2013

Mål nr

T 3508-11

KLAGANDE

RR

Ombud: Jur.kand. JH

MOTPART

CE

Ombud: Advokat JL

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2011-06-20 i mål T 2571-11

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

RR har yrkat att Högsta domstolen ska förklara att den skadeståndsfordran som han har gjort gällande i målet mot CE inte har upphört till följd av preskription.

CE har motsatt sig ändring.

CE har yrkat ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. En natt i augusti 2004 slet sig CEs segelbåt från förtöjningsplatsen i Saltsjöbaden och orsakade nötningsskador på en segelbåt tillhörande RR. Båda båtarna är fritidsbåtar.
2. RR väckte år 2007 skadeståndstalan mot CE och yrkade ersättning för värdeminskning och uteblivet nyttjande av båten. Till grund för talan anförde RR i huvudsak att CE båt hade varit otillräckligt förtöjd.
3. CE gjorde gällande bl.a. att skadeståndsfordringen var preskriberad enligt 19 kap. 1 § första stycket 3 sjölagen (1994:1009).

4. RR har invänt dels att sjölagens preskriptionsbestämmelse inte är tillämplig, dels att CEs försäkringsbolag har avstått från att åberopa preskription eller i vart fall konkludent har medgett preskriptionsförlängning.

5. Preskriptionsfrågan är nu föremål för prövning genom mellandom.

Sjölagens tillämplighet

6. Även fritidsbåtar omfattas av sjölagen (se NJA 1958 s. 351, jfr NJA 1978 s. 14).

Redaransvaret vid sammanstötningar

7. I 8 kap. sjölagen regleras vissa frågor som uppkommer om skada uppstår genom att fartyg sammanstöter. Att en skadad båt är förtöjd vid sammanstötningen och att denna beror på att den andra båten har slitit sig från sin förtöjning hindrar inte att det rör sig om en sådan händelse som avses i 8 kap.

8. Allmänna bestämmelser om ansvar och försäkringsskyldighet finns i 7 kap. sjölagen. I 1 § regleras det för sjörätten centrala särskilda redaransvaret. Enligt första stycket är en redare ansvarig för skada som befälhavaren, en medlem av besättningen eller en lots orsakar genom fel eller försummelse i tjänsten; redaren är också ansvarig om skada vållas av någon annan, när denne på redarens eller befälhavarens uppdrag utför arbete i fartygets tjänst.

9. Med utgångspunkt i att CEs båt har varit bristfälligt förtöjd – en fråga som nu inte är under prövning – kan enligt 7 kap. 1 § sjölagen CE såsom

båtens ägare och redare vara skyldig att ersätta skador på RRs båt även om CEs båt skulle ha förtöjts av någon annan än CE och denne har handlat oaktsamt. Det ansvaret är begränsat enligt bestämmelserna i 9 kap. sjölagen, vilka går tillbaka på den urgamla sjörättsliga ordningen att en redare inte behöver svara med mer än den s.k. sjöförmögenheten, d.v.s. i princip fartygets värde.

10. Enligt den av CE åberopade bestämmelsen i 19 kap. 1 § första stycket 3 sjölagen preskriberas en fordran på ersättning för sammanstötning om talan inte väcks inom två år från den dag skadan inträffade. Det står klart att CEs eventuella redaransvar är preskriberat.

Redarens eget oaktsamhetsansvar

11. Utöver redaransvaret för andras vållande har en redare ett eget oaktsamhetsansvar för bl.a. sammanstötningsskador. RR har till stöd för sitt anspråk gjort gällande ett sådant ansvar och då åberopat 2 kap. 1 § skadeståndslagen.

12. Oberoende av om ett individuellt oaktsamhetsansvar för sammanstötningsskador ska anses ha kommit till uttryck i sjölagen eller endast förutsatts i denna men vara grundat på skadeståndslagen och allmänna ersättningsrättsliga principer, får det anses stå den skadelidande fritt att stödja sig på 2 kap. 1 § skadeståndslagen. Det föranleder frågan om den aktuella preskriptionsbestämmelsen i sjölagen omfattar skadeståndsfordringen eller om allmänna regler om tioårspreskription i stället gäller för denna.

13. Utgångspunkten är att en bestämmelse om specialpreskription som finns i en viss lag inte omfattar sådana fordringar som har uppkommit med stöd av

en bestämmelse i en annan lag. En bestämmelse om preskription kan emellertid i vissa fall också omfatta fordringar som visserligen har uppkommit i det rättsförhållande som lagen avser men som inte grundas på just den lagen. För att så ska vara fallet krävs det dock såväl att bestämmelsens ordalag otvetydigt ger utrymme för detta som att det av lagens förarbeten eller på något annat sätt klart framgår att en sådan tillämpning har varit avsedd för den situation som ska bedömas.

14. Den aktuella bestämmelsen i 19 kap. 1 § första stycket 3 sjölagen gäller ”fordran på ersättning för sammanstötning”. Dessa ordalag omfattar otvetydigt varje fordran på ersättning för en sammanstötningsskada, oberoende av vilken rättsregel som ligger till grund för anspråket. När det gäller frågan om en sådan tillämpning också har varit avsedd finns det anledning att sätta in bestämmelsen i sitt sammanhang.

15. Sjölagens bestämmelser om preskription har utan sakliga ändringar i nu aktuellt hänseende förts över från 1891 års sjölag (se prop. 1993/94:195 s. 345). Bestämmelserna om fartygs sammanstötning i 8 kap. sjölagen är baserade på 1910 års sammanstötningkonvention (1910 års konvention rörande fastställande av vissa gemensamma bestämmelser i fråga om fartygs sammanstötning). De inflöt i 1891 års sjölag genom lagändringar år 1913 (se NJA II 1913 s. 191 ff.). Konventionen avser internationell sjötrafik och ska på visst sätt tillämpas på sammanstötningar mellan fartyg. Den omfattar skada på fartygen liksom gods och personer på dem och innehåller bl.a. regler om hur ansvaret ska fördelas, huvudsakligen efter skulden på respektive ”sida” och förutsätter ett sådant ansvar för egen oaktsamhet som sedan lång tid har varit gällande i svensk rätt och som numera också kommer till uttryck i 2 kap. 1 §

skadeståndslagen. Enligt artikel 7 ska rätt till talan om skadeersättning upphöra då två år har förflutit från det händelsen inträffade.

16. Efter nordiskt samarbete gjordes med anledning av konventionen en viss revidering av 1891 års sjölag. Fastän konventionen avsåg endast förhållandet till andra konventionsstater gjordes de nya reglerna allmängiltiga (se NJA II 1913 s. 191 f.). Utöver att ansvarsbestämmelserna i 220 § (numera 8 kap. 1–4 §§) ändrades, bl.a. när det gällde hur man skulle bedöma vållande på respektive sida (se NJA II 1913 s. 201), så föranledde artikel 7 att bestämmelserna om preskription i 283 § fick ändrad lydelse i den del som numera regleras i 19 kap. 1 § första stycket 3 sjölagen. I förarbetena uttalades i anslutning till det att bestämmelsen om korttidspreskriptionen hade en absolut karaktär och att den skulle gälla för i konventionen avsedda fordringar ”även i den mån de innebära rätt att hålla sig till gäldenären personligen” (se NJA II 1913 s. 211). Föresatsen med den ändringen måste alltså anses ha varit att den korta preskriptionstiden skulle gälla också om en skadelidande påstod att redaren själv – eller någon annan som redaren ansvarar för – hade vållat en sammanstötningsskada och gjorde gällande personligt ansvar enligt allmänna skadeståndsrättsliga principer.

17. Att preskriptionsbestämmelsen är avsedd att täcka varje anspråk som omfattas av 8 kap. sjölagen oberoende av om ansvarsgrunden är att hänföra till uttryckliga bestämmelser i sjölagen eller till allmänna grundsatser om skadestånd på grund av oaktsamhet kommer för övrigt till visst uttryck i förarbetena till ändringar i 1891 års sjölag avseende befordran av gods och passagerare till sjöss (se prop. 1973:137 s. 121 f.; jfr även uttalanden i samband med införandet av skadeståndslagen prop. 1972:5 s. 487). Synsättet har också stöd i rätts-

litteraturen (se t.ex. Birgitta Blom, Sjölagens bestämmelser om redaransvar, 1985, s. 32, Jan Hellner och Marcus Radetzki, Skadeståndsrätt, 8 uppl. 2010, s. 435, Stefan Lindskog, Preskription, 3 uppl. 2011, s. 575 och Herbert Jacobson, Preskriptionens funktioner, 2005, s. 548 f.; jfr Thor Falkanger och Hans Jacob Bull, Sjørett, 7 uppl. s. 202 f. och 213).

18. Mot bakgrund av det anförda står det klart att preskriptionsbestämmelsen i 19 kap. 1 § första stycket 3 sjölagen träffar också en redares oaktsamhetsansvar för den aktuella sammanstötningsskadan. RRs skadeståndsfördring omfattas således av den bestämmelsen.

Har preskriptionstiden löpt ut?

19. Preskriptionstiden enligt 19 kap. 1 § första stycket 3 sjölagen är två år och räknas enligt lagtexten ”från den dag skadan inträffade”. I den franska originalversionen av 1910 års sammanstötningsskonvention talas det i artikel 7 om att preskriptionstiden räknas ”à partir de l'événement”, och enligt den engelska lydelsen räknas tiden ”from the date of the casualty”. Mot den bakgrunden måste med skada i detta sammanhang förstås den fartygsskada som uppstår vid sammanstötningstillfället, även om de ekonomiska konsekvenserna av den skadan, t.ex. utebliven hyra, kan inträffa först senare.

20. Mer än två år hade förflutit från startpunkten för preskriptionstiden när RR väckte talan mot CE. Den i 19 kap. 1 § första stycket 3 sjölagen föreskrivna tidsfristen för talans väckande hade således då löpt ut.

Föreligger ett preskriptionsavstående eller en preskriptionsförlängning?

21. RR har också gjort gällande att CEs försäkringsbolag har avstått från att åberopa preskription eller att bolaget i vart fall har konkludent medgett

preskriptionsförlängning genom uttalanden i den korrespondens som har förevarit med anledning av skadehändelsen.

22. En part kan, om något annat inte är uttryckligt föreskrivet i lagen, medge förlängning av preskriptionstiden vid specialpreskription. Utgångspunkten är att en part också kan avstå från att åberopa en preskriptionsbestämmelse, såväl på förhand som efter inträffad preskription. Både ett förlängningsmedgivande och ett preskriptionsavstående (av det ena eller andra slaget) kan göras konkludent. Ett erkännande av skadeståndsskyldighet kan beroende på omständigheterna vara att uppfatta på det sättet.

23. Ett försäkringsbolag som företräder den skadeståndsskyldige kan som varje annat ombud göra ett för den skadeståndsskyldige bindande förlängningsmedgivande eller preskriptionsavstående. För att ett försäkringsbolag ska anses företräda den skadeståndsskyldige krävs det dock att bolaget har fått ett uppdrag att göra det. Ett sådant uppdrag kan i vissa fall följa av försäkringsvillkoren (se NJA 2001 s. 329). Att skadegöraren samtycker till att försäkringsbolaget inlåter sig i ett skaderegleringsförfarande med den skadelidande är emellertid inte i sig tillräckligt för att ett sådant uppdrag ska anses föreligga.

24. Den fråga som ska prövas i målet begränsar sig till vilken betydelse CEs försäkringsbolags handlande kan ha i preskriptionshänseende med avseende på RRs skadeståndsfördring hos CE. Utredningen i målet ger inte stöd för att försäkringsbolaget har haft ett sådant uppdrag att företräda CE att det har kunnat binda denne. Oberoende av vad försäkringsbolaget kan anses ha gett

uttryck för i förhållande till RR, kan det därför inte leda till att CEs preskriptionsinvändning faller.

Slutsatser och frågan om rättegångskostnad

25. RRs skadeståndsfördring hos CE omfattas av 19 kap. 1 § första stycket 3 sjölagen. Preskriptionstiden enligt den bestämmelsen hade löpt ut när RR väckte talan mot CE. Det har inte visats att CEs försäkringsbolag haft något uppdrag som kan binda CE vid ett av bolaget gjort avstående från att åberopa preskription eller medgivande av preskriptionsförlängning. Hovrättens domslut ska därför fastställas.

26. CE har begärt ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen. Det åligger tingsrätten att efter målets återupptagande pröva frågan om skyldighet för part att utge ersättning för motparts rättegångskostnader i högre rätt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Kerstin Calissendorff, Johnny Herre, Ingemar Persson (referent) och Dag Mattsson
Föredragande justitiesekreterare: Peder Bjursten